

3. Головка І.О. Теоретичні аспекти визначення сутності орендних операцій в роздрібній торгівлі // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. Випуск 6. Частина 2. 2014. – С. 133-136.
4. Головка І.О. Проблеми обрання схеми оплати орендної ставки при оренді об'єктів торговельної нерухомості. Стратегії інноваційного розвитку економіки: проблеми, перспективи, ефективність: Матеріали XXX міжнародної науково-практичної конференції, (Львів 4 жовтня 2013 року) / Громадська організація «Львівська економічна фундація». У 2-х частинах. – Львів: ЛЕФ, 2013. – Ч. 2. – 132 с.
5. Заровна К.М. Принципи управління економічною стійкістю підприємства / науковий журнал «Молодий вчений» № 10(13), жовтень, 2014.

Головка І.А., Заровна Е.Н.

Киевский национальный торгово-экономический университет

АРЕНДНЫЕ ОПЕРАЦИИ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ ТОРГОВЛИ

Аннотация

В статье исследуются теоретические аспекты арендных операций в торговле, определены преимущества аренды объектов торговой недвижимости перед их приобретением. Охарактеризованы объекты торговой недвижимости за их прямое и опосредованное влияние на эффективность арендных операций, а следовательно и экономическую устойчивость. Исследована сущность, преимущества и недостатки арендных ставок, используемых при аренде объектов торговой недвижимости. Обоснованы перспективы дальнейших исследований.

Ключевые слова: аренда, арендная операция, объект торговой недвижимости, экономическая устойчивость.

Golovko I.A., Zarovna E.N.

Kyiv National University of Trade and Economics

RENTAL OPERATIONS AS A COMPONENT OF ECONOMIC STABILITY TRADING ENTERPRISES

Summary

This article explores the theoretical aspects of leases in trade, outlined the benefits of leasing of commercial real estate before purchase. The characteristic features of commercial real estate because of their direct and indirect effect on leases and therefore economic stability. The essence of the advantages and disadvantages rents used in the commercial real estate lease facilities. Characterized prospects for further research.

Keywords: rent, lease transaction object of commercial real estate, economic stability.

УДК [631.15:65.01.44]:633/635

ОЦІНКА ВПЛИВУ ФАКТОРІВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИТРАТ ВИРОЩУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ОКРЕМИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР В ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Гриб С.В.

Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва

В статті представлені результати дослідження впливу факторів на ефективність витрат вирощування та реалізації кукурудзи, ячменю та сої підприємствами Харківської області. Побудовані кореляційно-регресійні моделі рентабельності по зазначених культурах. Визначені частки впливу факторів в загальній варіації. Визначена інтенсивність впливу факторів на показники рентабельності. Запропоновано підхід до систематизації факторів з метою оптимізації управлінського впливу.

Ключові слова: ефективність, витрати, фактори, сільськогосподарські підприємства, еластичність, аналіз, управління.

Постановка проблеми. Забезпечення високої економічної ефективності витрат підприємств в нестабільному ринковому середовищі можливе лише за умови глибокого розуміння ключових факторів, що найістотніше впливають на процеси виробництва та реалізації продукції. Спрямування управлінських впливів на такі ключові фактори забезпечує швидке зростання показників ефективності витрат за рахунок їх активної реакції на

зазначені фактори. З огляду на те, що сільське господарство відіграє значну роль в економіці країни та перебуває під впливом не тільки загальноекономічних, але й природних процесів, проблеми підвищення економічної ефективності витрат є вкрай актуальними для сільськогосподарських підприємств. Зосередження дослідження на рослинництві зумовлене тим, що воно забезпечує більше 70% виручки сільськогосподарських підприємств Харківської об-

ласті і, таким чином, саме стає вагомим фактором забезпечення ефективності діяльності сільського господарства регіону в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічна ефективність витрат сільськогосподарських підприємств є предметом дослідження багатьох науковців. Так, Маренич Т.В. зосереджує увагу на обліковому забезпеченні ефективного управління витратами сільськогосподарських підприємств [1], Чернецька О.В. [2], Оченаш В.А. [3] пропонують власні системи показників, що характеризують ефективність витрат на виробництво сільськогосподарської продукції. Охріменко І.В. досліджує роль витратно-цінового аналізу в системі заходів підвищення прибутковості сільськогосподарських підприємств [4]. Довжик О.О. розглядає управління витратами як чинник підвищення прибутковості і рентабельності сільськогосподарських підприємств [5]. Проблеми аналізу ефективності витрат розглядаються також в роботах Гаврильченко О.В. [6], Ульяновченко Н.В. [7], Андрійчука В.Г. [8] та інших науковців.

Викликає зацікавленість дослідження російського вченого Корнева Г.М. [9], який пропонує методологію системного виробничого економічного аналізу сільськогосподарських організацій, спрямовану на вивчення впливу на ефективність сільського господарства факторів – формованих ринком цін на сільськогосподарську продукцію, різних виробничих витрат і ресурсів та інших факторів. Особливий інтерес в його роботі представляє побудова факторних спектрів, факторних структур та факторних гам.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В цілому, при достатній увазі до проблем забезпечення високої економічної ефективності витрат з боку науковців, в літературі недостатньо висвітлено питання систематизації факторів впливу на ефективність витрат.

Мета статті. Дослідити вплив факторів на ефективність витрат вирощування та реалізації кукурудзи на зерно, ячменю та сої в підприємствах Харківської області, оцінити силу впливу та запропонувати підхід до систематизації факторів з метою оптимізації управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу. В структурі доходів рослинництва підприємств Харківської області в п'ятірку провідних культур входять соняшник, пшениця, кукурудза на зерно, ячмінь та соя. Кукурудза на зерно, ячмінь та соя формують групу культур, що забезпечують близько 20% доходів сільськогосподарських підприємств. Це конкурентоспроможна група, достатньо потужна для того, щоб розглядатись як можливий резерв підвищення ефективності рослинництва. Однак, за результатами діяльності підприємств у 2013 році вирощування та реалізація зазначених культур була збитковими: рівень збитковості по кукурудзі становив – 15,7%, по ячменю – 4,3%, по сої – 12,7%. Культура принесла збитки для 62,1% з 388 підприємств, що вирощували кукурудзу у 2013 році. Вирощування ячменю виявилось збитковим для 4,6% підприємств з 360, а вирощування сої для 47% з 100 підприємств. В однакових умовах майже половина підприємств отримували збитки і приблизно стільки ж отримували прибутки. Причини цього ми вбачаємо в якості менеджменту, умінні одних керівників вдало використати сполучення факторів на користь підприємства і невмінні це зробити інших.

Для виявлення факторів впливу на економічну ефективність витрат нами було застосовано кореляційно-регресійний аналіз. Основним показником економічної ефективності витрат для аналізу обра-но рентабельність продукції.

У результаті факторного аналізу рентабельності кукурудзи виявлено 11 факторів, внесок яких в загальну дисперсію вибірки склав 66,71%. До переліку факторів включено: суму витрат на насіння з розрахунку на 1 га посівів, грн. (X1); суму витрат на мінеральні добрива з розрахунку на 1 га посівів, грн. (X2); суму амортизації на 1 га посівів, грн. (X3); середню ціну реалізації 1 ц культури, грн. (X4); середню урожайність культури, ц / га (X5); суму адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних та фінансових витрат, грн. (X6), суму витрат на нафтопродукти з розрахунку на 1 га посівів, грн. (X7); суму витрат на оплату послуг сторонніх організацій з розрахунку на 1 га посівів, грн. (X8); суму інших прямих матеріальних витрат з розрахунку на 1 га посівів, грн. (X9); суму прямих витрат на оплату праці та відрахувань на соціальні заходи з розрахунку на 1 га посівів, грн. (X10); суму решти прямих та загальногосподарських витрат з розрахунку на 1 га посівів, грн. (X11). Економетрична модель побудована з використанням пакету прикладних програм «Statistica». В результаті була отримана наступна модель рентабельності кукурудзи:

$$Y = -72,8121 - 0,0140X1 - 0,0128X2 - 0,0168X3 + 0,6602X4 + 1,2178X5 - 0,0030X6 - 0,0064X7 - 0,0105X8 - 0,0136X9 - 0,0152X10 - 0,0135X11$$

Перевірку розрахованої моделі на мультиколінеарність проведено на основі складання матриці коефіцієнтів кореляції між усіма змінними. У результаті виявлено, що коефіцієнти кореляції між факторами, включеними в модель, є помірними, тісні зв'язки відсутні, всі фактори можуть бути використані для подальшого аналізу.

Адекватність побудованої моделі рентабельності кукурудзи перевірена за допомогою F-критерію Фішера: розрахункове значення F-критерію з $k_1 = (11)$ та $k_2 = (376)$ ступенями свободи становить 68,5 проти табличного значення F-критерію яке становить 1,94 при рівні значимості $\alpha = 0,05$. Тобто побудована модель є надійною [10, с. 127] і придатною для прогнозування доходності даної культури. Перевищення розрахункового t-критерію за модулем $|t_{0,05;376}| = 16,2$ над табличним значенням $|t_{0,05;376}| = 1,96$ засвідчує достовірність коефіцієнта множинної кореляції, який характеризує тісноту зв'язку між рентабельністю та факторами, включеними в модель.

З моделі бачимо, що кожна гривня приросту ціни за 1 ц додавала рентабельності на 0,6602%, а кожен центнер урожайності з 1 га додавав рентабельності на 1,2178%. В той же час, кожна додаткова гривня приросту всіх включених в модель витрат зменшувала рентабельність відповідно до визначеної черговості факторів на 0,0140%, 0,0128%, 0,0168%, 0,0030%, 0,0064%, 0,0105%, 0,0136%, 0,0152% та 0,0135%. Зазначимо, що вплив кожного з факторів, включених в модель, оцінюється в умовах, коли значення інших факторів залишаються незмінними.

Для визначення частки впливу кожного фактора в загальній варіації, коефіцієнт множинної детермінації було розкладено на складові частини шляхом знаходження добутку парних коефіцієнтів кореляції (y, x_i) та відповідних β -коефіцієнтів. Для визначення сили впливу кожного з факторів розраховано коефіцієнти еластичності як відношення середнього значення відповідного фактора та результативної ознаки, помножене на коефіцієнт чистої регресії при i-тому факторі. Результати розрахунків представлені в таблиці 1.

Візуалізувати результати розрахунків дозволяє діаграма попередньо ранжируваних коефіцієнтів детермінації, що представлена на рис. 1. На горизонтальній вісі наведений порядковий номер фактора.

Таблиця 1
Характеристики регресійної моделі
рентабельності кукурудзи на зерно

Фактор	Змінна	Коефіцієнти регресії	Коефіцієнти еластичності	Коефіцієнти детермінації
Сума витрат на насіння з розрахунку на 1 га посівів, грн.	X1	-0,0140	0,7993	0,0439
Сума витрат на мінеральні добрива з розрахунку на 1 га посівів, грн.	X2	-0,0128	0,6077	0,0328
Сума амортизації на 1 га посівів, грн.	X3	-0,0168	0,3115	0,0324
Середня ціна реалізації 1 ц кукурудзи, грн.	X4	0,6602	-4,4534	0,2607
Середня урожайність кукурудзи, ц / га	X5	1,2178	-3,7101	0,1531
Адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні та фінансові витрати, грн.	X6	-0,0030	0,0663	0,0103
Сума витрат на нафтопродукти з розрахунку на 1 га посівів, грн.	X7	-0,0064	0,2508	0,0125
Сума витрат на оплату послуг сторонніх організацій з розрахунку на 1 га посівів, грн.	X8	-0,0105	0,4297	0,0164
Сума інших прямих матеріальних витрат з розрахунку на 1 га посівів, грн.	X9	-0,0136	0,5698	0,0369
Сума прямих витрат на оплату праці та відрахувань на соціальні заходи з розрахунку на 1 га посівів, грн.	X10	-0,0152	0,3896	0,0274
Сума решти прямих та загальновиробничих витрат з розрахунку на 1 га посівів, грн.	X11	-0,0135	0,7517	0,0408
	Разом	0,6671		

* Джерело: власні аналітичні розрахунки автора за даними Головного управління статистики в Харківській області

З діаграми видно, що найбільша частка впливу доводиться на фактор X4, цією змінною позначено середню ціну реалізації 1 ц кукурудзи. Таким чином, з 66,71% сукупного коефіцієнта детермінації, який характеризує міру залежності рентабельності від одинадцяти факторів, включених в регресійну модель, 26,07% доводиться на реалізаційні ціни. Також суттєва частка впливу доводиться на фактор X5 – середню урожайність кукурудзи на зерно, ц/га, а саме 15,31% варіації рентабельності.

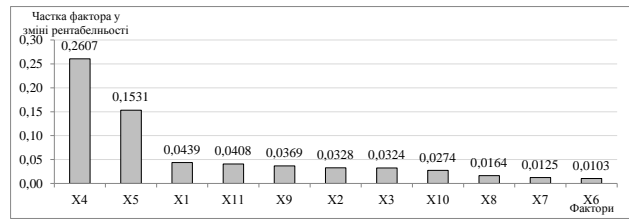

Рис. 1. Частки впливу факторів в загальній варіації рентабельності кукурудзи на зерно

Інші фактори – елементи виробничої собівартості та елементи повної собівартості, які не входять до складу виробничої собівартості – мали менший вплив на варіацію рентабельності (від 4,39%, що доводяться на витрати на насіння з розрахунку на 1 га посівів, до 1,03%, що доводяться на адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні та фінансові витрати), однак у сумі забезпечили 25,33% впливу.

Застосування коефіцієнтів еластичності дозволяє порівнювати силу впливу різних факторів на результативний показник, чого не дозволяють зробити коефіцієнти регресії через різний фізичний зміст факторів. Корнев Г.М. використовує коефіцієнти еластичності як оцінні характеристики для побудови факторних спектрів, що ілюструють комбінацію впливу факторів, які проявляються в тих або інших виробничих умовах. За даними таблиці 1 побудована діаграма коефіцієнтів еластичності (рис. 2), попередньо коефіцієнти були ранжировані. На горизонтальній вісі наведений порядковий номер фактора.

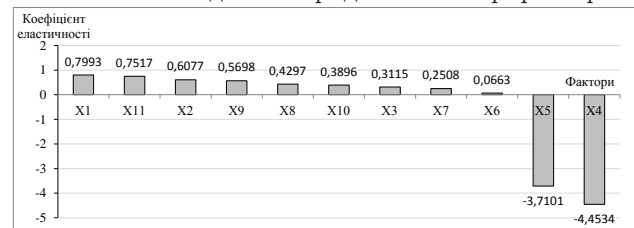

Рис. 2. Діаграма коефіцієнтів еластичності, що характеризують вплив ряду факторів на рентабельність кукурудзи

Такий аналіз та спосіб представлення інформації дозволяє одразу виділити серед досліджуваних факторів сприятливі й несприятливі. Тобто ті, що позитивно й негативно впливають на аналізований показник. При цьому фактори ранжуються за силою впливу.

Потрібно бути уважним при оцінці якості впливу факторів на результативний показник. Так, наприклад, якщо коефіцієнт еластичності рентабельності по ціні має від'ємне значення, це означає, що збільшення ціни зумовлює зменшення показника рентабельності. Однак, це суперечить логіці розрахунку показника рентабельності та парним коефіцієнтам кореляції, які визначають пряму залежність між значеними показниками. Враховуючи, що результатом в досліджуваній моделі є рівень збитковості, то коефіцієнт еластичності має бути трактований так: збільшення ціни зумовило зменшення рівня збитковості, тобто якісний вплив фактора ціни на рентабельність є позитивним. Відповідно, в даній ситуації всі фактори з позитивними значеннями коефіцієнтів еластичності за своїм якісним впливом на рентабельність є негативними, збільшення значень факторів зумовлює збільшення рівня збитковості.

Для оцінки сили впливу факторів на результативний показник порівнюються абсолютні значення коефіцієнтів еластичності без урахування якос-

ті впливу. Прийнято вважати, що еластичними є зв'язки між змінними, коли значення коефіцієнта > 1 . Одинична еластичність означає пропорційну зміну показників, така ситуація складається коли коефіцієнт еластичності дорівнює 1. Нееластичні зв'язки між змінними формуються при рівні коефіцієнта змінності < 1 . Так, у таблиці 1 і на діаграмі на рисунку 2 видно, що найбільший вплив на рентабельність вчиняє фактор X4 – ціни реалізації. Зміна цін реалізації кукурудзи на 1% спричиняє зміну рентабельності на 4,4534%. Другим за силою впливу є фактор X5 – урожайність кукурудзи: зміна урожайності на 1% супроводжується зміною рентабельності на 3,7101%. Найменш еластичною є залежність рентабельності від фактора X6 – суми адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних та фінансових витрат, грн. Зміна значених витрат на 1% зумовлює зміну рентабельності всього на 0,0663%.

На підставі отриманих даних фактори можна об'єднати в групи:

– фактори, що значно впливають на рентабельність культури. В цю групу факторів об'єднують ті з них, що мають коефіцієнт еластичності $|E_j| > 1$, тобто зміна факторів суттєво відбивається на результативному показнику. При цьому враховуємо й ті, вплив яких є негативним, й ті, вплив яких є позитивним;

– фактори, що пропорційно впливають на рентабельність культури. В цю групу факторів об'єднують ті з них, що мають коефіцієнт еластичності $|E_j| = 1$.

– фактори, що незначно впливають на рентабельність культури. В цю групу факторів об'єднують ті з них, що мають коефіцієнт еластичності $|E_j| < 1$, тобто зміна факторів несуттєво відбивається на результативному показнику. При цьому також враховуємо й ті, вплив яких є негативним, й ті, вплив яких є позитивним.

В практиці господарювання ситуація з абсолютною пропорційною залежністю показників зустрічається вкрай рідко, тому інтервал значень коефіцієнта еластичності для другої групи факторів може бути розширений на величину, яка суттєво не вплине на характер залежності показників, наприклад, на 0,05. Відповідно, граничне значення коефіцієнта для першої групи становитиме $|E_j| > 1,05$, для другої групи $1,05 > |E_j| > 0,95$ та для третьої групи $|E_j| < 0,95$.

Такий поділ дозволить керівникам першочергово концентрувати увагу на факторах, які найбільшим чином впливають на ефективність витрат по господарству в цілому та у рослинництві зокрема. Реакція керівників за кожним фактором буде інди-

видуальною, однак в цілому можна визначити загальні керівні установки відповідно до важливості фактора. В таблиці 2 запропоновано рекомендований характер управлінських дій в залежності від якості та сили впливу факторів.

Зазначимо, що всі управлінські впливи мають бути не тільки підпорядковані завданню щодо підвищення рентабельності, а й відповідати технологічній доцільності та потребам ринку. Наприклад, якщо рівень рентабельності суттєво реагує на підвищення урожайності культури, необхідно спрямовувати зусилля на підвищення урожайності. Це досягається за рахунок інтенсифікації виробництва (механізації, автоматизації, хімізації, меліорації і т.п.) Однак перевищення нормативів внесення добрив може шкідливо вплинути на якість продукції, екологічний стан довкілля [11, с. 92]. Також екологічні проблеми може спричинити тривала меліорація (вторинне засолення ґрунтів) [11, с. 94]. Зменшення витрат, які також впливають на ефективність вирощування та реалізації сільськогосподарських культур, має відбуватись в межах технологічної доцільності, оскільки за кожною гривнею витрат стоїть споживання конкретних ресурсів, необхідних для здійснення виробничого процесу [12, 13, 14].

Аналогічні дослідження залежності рентабельності від низки факторів були здійснені по таких культурах як ячмінь та соя.

По ячменю з переліку факторів виключено витрати на оплату послуг сторонніх організацій з розрахунку на 1 га посівів, грн. (X8) та включено розміри посівних площ, га (X12). Отримана така регресійна модель:

$$Y = -72,8458 - 0,0301X1 - 0,0245X2 - 0,0281X3 + 0,5463X4 + 2,7893X5 - 0,0765X6 - 0,183X7 - 0,0124X9 - 0,0299X10 - 0,0192X11 + 0,0188X12$$

Множинний коефіцієнт кореляції $R = 0,754$ свідчить про наявність сильного зв'язку між рентабельністю ячменю та факторами, обраними для побудови моделі. Це підтверджує значення сукупного коефіцієнту детермінації $R^2 = 0,568$, який показує, що значна частка загальної варіації рентабельності ячменю, а саме 56,8% зумовлені впливом факторів, включених в модель. Між факторами відсутня мультиколінеарність, за F-критерієм Фішера модель є такою, що відповідає реальній дійсності. Внаслідок розкладання загального обсягу варіації визначено, що найбільша частка припадає на ціну (фактор X5 забезпечує 34,55% загальної варіації рентабельності), найменша частка припадає на розміри посівних площ (фактор X12 забезпечує 0,23% загальної варіації рентабельності). Серед факторів, що формують витрати виробництва та реалізації культури найбільша частка

Таблиця 2

Характер управлінських дій в залежності від якості та сили впливу факторів

Значення E_j	Визначення еластичності зв'язків		Реакція керівників	
	якісне	кількісне	Позитивний вплив фактора	Негативний вплив фактора
$ E_j > 1,05$	Еластичні зв'язки	Відсоткова зміна рентабельності перевищує відсоткову зміну фактора	Плануються заходи, пов'язані зі збільшенням значень показників факторів	Плануються заходи, пов'язані зі зменшенням значень показників факторів
$1,05 > E_j > 0,95$	Помірні зв'язки	Відсоткова зміна рентабельності незначно реагує на відсоткову зміну фактора	Плануються заходи, пов'язані зі збільшенням або стабілізацією значень показників факторів	Плануються заходи, пов'язані зі зменшенням або стабілізацією значень показників факторів
$ E_j < 1$	Нееластичні зв'язки	Відсоткова зміна рентабельності менше відсоткової зміни фактора	Фактор активізується, якщо вичерпані інші можливості впливу на результативний показник	Фактор стабілізується, тобто планують заходи, пов'язані зі стабілізацією або зменшенням значень показників факторів

*Джерело: розробка автора

Систематизація факторів впливу на економічну ефективність витрат вирощування окремих сільськогосподарських культур

Сільськогосподарська культура	Керовані фактори						Некеровані фактори							
	позитивні			негативні			позитивні			негативні				
	$ E_{ij} > 1,05$	$1,05 > E_{ij} > 0,95$	$ E_{ij} < 0,95$	$ E_{ij} > 1,05$	$1,05 > E_{ij} > 0,95$	$ E_{ij} < 0,95$	$ E_{ij} > 1,05$	$1,05 > E_{ij} > 0,95$	$ E_{ij} < 0,95$	$ E_{ij} > 1,05$	$1,05 > E_{ij} > 0,95$	$ E_{ij} < 0,95$		
Кукурудза на зерно	X5						X1; X11; X2; X9; X8; X10; X3; X7; X6	X4						
Ячмінь	X5; X12			X1; X11; X10; X2; X7; X3; X6; X9				X4						
Соя	X5			X11; X1; X9; X10			X2; X8	X4						

* Джерело: розробка автора

впливу припадає на витрати на мінеральні добрива (фактор X2 забезпечує 5,46% загальної варіації рентабельності), майже стільки ж доводиться на решту прямих та загальновиробничих витрат з розрахунку на 1 га посівів, грн. (фактор X11 забезпечує 5,08% загальної варіації рентабельності).

По сої в модель включено фактори X1, X2, X4, X5, X8, X9, X10 та X11. Отримане таке рівняння множинної регресії:

$$Y = -62,9909 - 0,0383X1 - 0,00311X2 + 0,2645X4 + 5,8357X5 - 0,0272X8 - 0,0223X9 - 0,0370X10 - 0,0298X11$$

Множинний коефіцієнт кореляції $R = 0,778$ свідчить про наявність сильного зв'язку між рентабельністю сої та факторами, обраними для побудови моделі. Це підтверджує значення сукупного коефіцієнту детермінації $R^2 = 0,622$, який показує, що значна частка загальної варіації рентабельності сої, а саме 62,2% зумовлені впливом факторів, включених в модель. Між факторами відсутня мультиколінеарність, за – критерієм Фішера модель є такою, що відповідає реальній дійсності ($F_{0,05;8;90} > F_{крит}$). Розкладання загального обсягу варіації дозволило визначити, що найбільша частка припадає на ціну (фактор X5 забезпечує 16,4% загальної варіації рентабельності), найменша частка припадає на витрати на оплату праці (фактор X10 забезпечує 0,5% загальної варіації рентабельності). Серед факторів, що формують витрати виробництва та реалізації культури найбільша частка впливу припадає на суму решти прямих та загальновиробничих витрат з розрахунку на 1 га посівів, грн. (фактор X11 забезпечує 10,8% загальної варіації рентабельності), майже стільки ж доводиться на суму витрат на насіння з розрахунку на 1 га посівів, грн. (фактор X1 забезпечує 10,0% загальної варіації рентабельності).

Серед розглянутих факторів впливу на рентабельність сільськогосподарських культур необхід-

но виділи ті, що можуть коригуватись зусиллями підприємств і ті, що знаходяться поза їх впливом. Оскільки конкурентний ринок не передбачає можливості впливу на ціну з боку окремого підприємства, фактор цін відносимо до некерованих. Інші фактори визнаємо керованими, підприємства мають принципову можливість впливати на їх рівень.

Узагальнюючи характеристики розглянутих факторів формуємо систематизовану таблицю (табл. 3).

Систематизація факторів впливу на економічну ефективність витрат вирощування окремих сільськогосподарських культур дозволяє сконцентрувати увагу на найбільш значимих з них та розробити заходи, реалізація яких суттєво вплине на результати діяльності підприємства.

Висновки. В результаті аналізу факторів, що впливають на ефективність витрат, визначено, що найбільш значний сприятливий вплив на показник рентабельності вчиняє ціна реалізації. Також суттєво впливають на показники рентабельності рівні урожайності сільськогосподарських культур. Зменшення показників рентабельності зумовлюється збільшеннями показників витрат як в цілому так і по окремих елементах. Сила впливу окремих елементів витрат на рентабельність по досліджених культурах відрізняється, про що свідчать розраховані коефіцієнти еластичності. Разом з тим, рівень урожайності та рівень витрат знаходяться в межах впливу підприємств, тому систематизація факторів сприятиме оптимізації управлінського впливу.

Одержані результати можуть бути використані фахівцями при плануванні організаційно-технологічних заходів. При підготовці виробничих планів і програм сприятливі фактори активізуються, тобто їхні значення доцільно збільшувати, показники негативних факторів доцільно зменшувати або стабілізувати.

Список літератури:

1. Маренич Т. Г. Об'єктивна оцінка витрат як основа вдосконалення управління економікою / Т. Г. Маренич // Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. – Вип. 99. – Х.: ХНТУСГ, 2010. – С. 3-16.
2. Чернецька О. В. Формування економічно ефективної структури виробничих витрат сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук: спец. 08.00.04 / О. В. Чернецька; Дніпропетр. держ. аграр. ун-т. – Д., 2010. – 20 с.
3. Оченаш В. А. Оцінка ефективності витрат на виробництво окремих видів продукції на сільськогосподарських підприємствах України / В. А. Оченаш // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2013. – № 11. – Режим доступу до журн.: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2514>
4. Охріменко І. В. Витратно-ціновий аналіз в рослинницьких галузях сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01 / І. В. Охріменко / Інститут аграрної економіки УААН. – Київ, 2002.
5. Довжик О. О. Організаційно-економічні основи підвищення ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 / О. О. Довжик / Сум. нац. аграр. ун-т. – Суми, 2011. – 20 с.

6. Гаврильченко О. В. Управління витратами у відтворювальних процесах сільськогосподарських підприємств [Текст] : автореф. дис... канд. екон. наук : 08.00.04 / Гаврильченко Олена Володимирівна ; Харк. нац. техн. ун-т сіл. госп-ва ім. П. Василенка. – Х., 2011. – 20 с.
7. Шиян Д. В. Ефективність витрат у сільськогосподарських підприємствах : Монографія / Д. В. Шиян, Н. В. Ульяновченко. – Х.: «Міськдрук», 2012. – 204 с.
8. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств : теорія, методика, аналіз : Монографія / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2005. – 292 с.
9. Корнев Г. М. Системный анализ производственной деятельности сельскохозяйственных организаций (вопросы теории и практики) [Текст]: автореф. дис... доктора. екон. наук : 08.00.12 / Г. М. Корнев ; Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова. – М., 2010. – 42 с.
10. Лугінін О. Є. Економетрія : [навч. посібник для вузів] / О. Є. Лугінін. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К. : ЦУЛ, 2008. – 278 с.
11. Екологія [Текст] : підручник / С. І. Дорогунцов, К. Ф. Коценко, М. А. Хвесик ; Міністерство освіти і науки України, Київський національний економічний університет. – 2-ге вид., без змін. – К. : КНЕУ, 2006. – 371 с.
12. Нелеп В. М. Планування на аграрному підприємстві [Текст] : Підручник / В. М. Нелеп. – К.: КНЕУ, 2004. – 495 с.
13. Аранчій В. І. Методичні підходи до визначення економічної ефективності інтенсифікації аграрних підприємств / В. І. Аранчій, Т. С. Галінська // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. Вип. 104. – Харків: ХНТУСГ. – 2010.
14. Дорогань Л. О. Інтенсифікація виробничих процесів в аграрних підприємствах / Л. О. Дорогань // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Вип. 2. – Т. 1. Економічні науки. – Полтава: ПДАА. – 2011. – С. 323-328.

Гриб С.В.

Харьковский национальный аграрный университет имени В.В. Докучаева

ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ ФАКТОРОВ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ ЗАТРАТ ВЫРАЩИВАНИЯ И РЕАЛИЗАЦИИ ОТДЕЛЬНЫХ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ КУЛЬТУР В ПРЕДПРИЯТИЯХ ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Аннотация

В статье представлены результаты исследования влияния факторов на эффективность затрат выращивания и реализации кукурузы, ячменя и сои предприятиями Харьковской области. Построены корреляционно-регрессионные модели рентабельности по указанным культурам. Определены доли влияния факторов в общей вариации. Определена интенсивность влияния факторов на показатели рентабельности. Предложен подход к систематизации факторов с целью оптимизации управленческого влияния.

Ключевые слова: эффективность, затраты, факторы, сельскохозяйственные предприятия, эластичность, анализ, управление.

Gryb S.V.

Kharkiv National Agrarian University named after V.V. Dokuchaev

EVALUATION OF THE INFLUENCE FACTORS ON EFFICIENCY OF EXPENDITURES FOR THE CULTIVATION AND SALE OF INDIVIDUAL CROPS ENTERPRISES OF KHARKOV REGION

Summary

The article presented the results of investigations of the influence factors on efficiency of expenditures for the cultivation and sale of corn, barley and soybeans enterprises of Kharkov region. Correlation-regression models of profitability on these crops were built. Share of influence factors in the total variation were determined. The intensity of the influence factors on profitability was determined. Approach to the systematization of factors for optimization of the management influence was offered.

Keywords: profitability, expenditures, factors, agrarian enterprises, elasticity, analysis, management